

Kenet Tompson
MORALNA PANIKA

CLIO

2. Klasična moralna panika – modsi i rokeri

Prethodno je učinjeno da se moralna panika može definisati kao oblik straha od nečistoće, nečistoće u sebi i u svetu, ali i kao oblik straha od smrtnih bolesti, preteča i smrte. U ovom poglavljaju će se detaljnije razmatrati dve klasične moralne panike: englesku moralnu paniku iz sedamdesetih godina i francusku moralnu paniku iz osamdesetih godina.

Panika koja se javila zbog onoga što se dešavalo mladima u Britaniji tokom šezdesetih bila je prilika za prvu socio-lošku analizu moralne panike (S. Cohen, 1972). Ovo je важно iz nekoliko razloga: prvo, zato što je briga o moralnosti mlađih značajan predmet periodičnih moralnih panika, a istovremeno ukazuje na glavni i najčešći izvor društvene anksioznosti u vezi s rizicima; drugo, zato što moralna panika, nastala usled sukoba modsa i rokera u Britaniji šezdesetih godina, predstavlja dobar primer spirale značenja i načina kako se ona gradi – u interakciji grupa za postavljanje zahteva, moralnih aktivista i masovnih medija, rezultujući uspostavljanjem diskursa koji poriče da su određene grupe izvor moralnog propadanja; treće, najmanje jedna od panika koja se tiče mlađih – kao što je panika od uličnih pljački tokom sedamdesetih – predmet je najnapetije rasprave između branilaca i kritičara pojma moralne panike.

Prva epizoda devijantnog ponašanja koja je pokrenula moralnu paniku i uzdizanje dela mlađih Britanije do položaja „narodnih demona“ započeta je u malom primorskom gradu Klaktonu 1964. godine. Koen je u svom opisu događaja uspeo da prikaže svu njegovu profanost:

Uskrs 1964. bio je gori nego obično. Bilo je hladno i vlažno, a uskršnja nedelja najhladnija u poslednjih osamdeset godina. Vlasnici prodavnica i tezgi bili su ljuti zato što je posao išao loše, a mlađi su se nosili sa sopstvenom dosadom i ljuntrjom

podstaknutom glasinama da vlasnici kafića i kelneri odbijaju da usluže neke od njih. Nekoliko grupa mlađih započelo je tuču i kamenovanje. To je bio početak sukoba između moda i rokera – podela stvorena prvenstveno na osnovu odeće i životnih stilova, kasnije učvršćena, mada u to vreme nepotpuno jasno ustanovljena. Oni koji su bili na biciklima i vesparama, besneli su na sve strane: prozori su lomljeni, nekoliko baraka na plaži bilo je uništeno, a jedan momak opalio je iz pištolja „plašljivca“ u vazduh. Masa ljudi koja je nagrnula na ulice, buka, opšta razdraženost svih i akcije malobrojnih i nepripremljenih policijskih snaga učinili su ta dva dana neprijatnim, teškim, ponekad i zastrašujućim.

(S. Cohen, 1972/80: 29)

Uloga medija

Usvajajući model faza razvoja određenih oblika kolektivnog ponašanja, izведен iz proučavanja ponašanja tokom katastrofa, Koen je ovaj slučaj nazvao *početnom devijacijom* ili fazom *udara*. Ona je praćena stupnjem *popisivanja*, u kome posmatrači pažljivo procenjuju ono što misle da se dogodilo. Najbitniji činilac bio je način na koji je situacija prvobitno protumačena i predstavljena u medijima, „jer je upravo na tome većina ljudi gradila svoju predstavu i o devijantnosti i o velikoj nesreći. Reakcije nastaju na osnovu ovih procesiranih ili kodiranih predstava“ (S. Cohen, 1972/80: 30). Koen pokazuje da je medijsko predstavljanje ili popisivanje dođađa u vezi sa modsim i rokerima odigralo ključnu ulogu u određivanju kasnijih oblika reakcije:

U ponedeljak ujutro, posle pomenutih incidenta u Klaktonu, sve nacionalne novine osim *The Timesa* (koji je članak o tome objavio kao peti po značaju na stranici glavnih vesti), izveštavale su o dogadaju kao o najvažnijem, na naslovnoj stranici. Naslovi govore sami za sebe: „Dan terora grupa na vespama“ (*Daily Telegraph*), „Mladići rasturili grad – 97 hapšenika u ko-

žnim jaknama" (*Daily Express*), „Divljaci preplavili obalu – 97 uhapšenih“ (*Daily Mirror*). O mnoštvu sledećih incidenata slično se izveštavalo narednog dana, a pojavili su se i urednički članci uz izveštaje da se od ministra unutrašnjih poslova „zahtevalo“ (obično nije bilo naznačeno ko je zahtevao) da sproveđe istragu ili preduzme odlučnu akciju. Potom su se pojavili članci koji su temeljnije obradili aktuelnu temu objavljajući intervjuje sa modsim i rokerima. Objektivno izveštavanje popustilo je pred teorijama, posebno onim o motivima: rulja je opisana kao „oduševljena“, „opijena sopstvenom ozloglašenošću“, „bezobzirno usmerena ka destrukciji“, i tako dalje.

(S. Cohen, 1972/ 80: 30)

Medijsko popisivanje ovog prvog incidenta analizirao je Koen klasificujući ga pod tri naziva:

- preuveličavanje i iskrivljenje;
- predviđanje;
- simbolizacija.

Vrsta iskrivljenja u popisivanju događaja zasnivala se na preuveličavanju ozbiljnosti događaja u pogledu kriterijuma koji se tiču broja učesnika, broja osoba koje su bile nasilne, posledica nasilja i veličine i vrste štete. Dalje iskrivljenje odnosi se na način i stil predstavljanja, karakterističan za većinu izveštaja o kriminalu: senzacionalni naslovi, melodramatičan rečnik i namerno pojačavanje onih elemenata priče za koje se smatra da čine vest. Često su upotrebљavane reči i fraze poput „nemiri“, „orgija destrukcije“, „bitka“, „napad“, „opsada“, „rasturanje grada“, i „rulja koja besni“. Od ukupnog broja uhapšenih (97) u Klaktonu, samo je jedna desetina optužena za prestupe koji su uključivali nasilje, a dvadeset četiri za „nehuligansku“ vrstu preступa: krađa pola litre benzina, pokušaj krađe pića iz automata i „sticanje imovine u iznosu do 7 penija prevaram, i to bez lažnog predstavljanja, već korišćenjem drugih vidova obmane“ (u pitanju je bio sladoled; S. Cohen, 1972/80: 37). Ukupan iznos procenjene štete u Klaktonu bio je 513 funti. Neke novine izvestile su da su „sve plesne sale u blizini obalskog dela grada bile potpuno razorene“ (str.

37); grad je, međutim, imao samo jednu plesnu salu, i na njoj je bilo slomljeno nekoliko prozora. Slično tome, redovno se upotrebljavala množina – ako bi brod bio prevrnut, izveštaji bi glasili: „brodovi su prevrnuti“ (str. 39); takođe je korišćena tehnika poznata ratnim izveštacima, a to je izveštavanje o istom incidentu dva puta, kako bi izgledalo da je reč o dva različita događaja.

Još jedan element popisivanja bilo je stalno predviđanje da će se taj događaj, samo sa još gorim posledicama, ponavljati, i tvrdnja da je sve to deo obrasca koji počiva na uzrocima čiji se razvoj ubrzava. Posle toga, slični događaji zabeleženi su tokom praznika Duhova 1964. u Bornmutu, Brajtonu i Margejtu, ali su svi bili manjeg obima od onih u Klaktonu. Međutim, medijsko izveštavanje stvaralo je utisak da su oni bili sve gori: nesumnjivo je da je medijski publicitet stvorio očekivanje još dramatičnijih događaja, što je privlačilo posmatrače željne drame.

Publicitet pridat događajima nosio je sa sobom takav oblik simbolizacije da su ključni simboli (razlike u stilu oblačenja, životnom stilu i načinu zabave) bili lišeni svojih pozitivnih ili neutralnih značenja, dok konačno nisu počeli da izazivaju nedvosmisleno nepovoljne reakcije:

Čini se da postoje tri procesa u takvoj simbolizaciji: jedan termin (modsi) postaje simbol određenog statusa (delinkventnog ili devijantnog), stil (frizura, odeća) simboliše termin, a sam postaje simbol statusa (kao i emocija pripisanih tome statusu).

(S. Cohen, 1972/80: 40)

Studije moralne panike koje se odnose na modse i roke-re, kao i druge oblike devijantnosti, pa i istraživanje samog procesa masovne komunikacije (Halloran et al., 1970), ukazuju da dva međusobno povezana činioca određuju popis devijantnosti: prvi je institucionalizovana potreba za stvaranjem vesti, a drugi – selektivna i logički izvedena struktura procesa stvaranja vesti. Masovni mediji operišu određenim definicijama o tome šta je vredno da bude vest:

Nije istina da postoje priručnici koji novinarima govore da određena pitanja (droga, seks, nasilje) odgovaraju čitalačkoj publici, ili da određene grupe (mladi, imigranti) treba neprestano kontrolisati. Preće biti da postoje ugrađeni elementi koji se kreću od individualnog intuitivnog predosećaja novinara o tome šta čini „dobru priču“, preko stava poput „dajte publici ono što ona želi“, pa do strukturisane ideološke pristranosti, što unapred uslovljava da mediji određeni događaj pretvore u vest.

(S. Cohen, 1972/80: 45)

Neredi različitih vrsta, nazvani različito, kao što su „huliganstvo“, „divljaštvo“, „tuče bandi“, javljali su se redovno tokom kasnih pedesetih i ranih šezdesetih u primorskim gradovima u Engleskoj, ali je sve to postalo medijska vest tek onda kad je događaj u Klaktonu okarakterisan kao primer rasprostranjene devijantne pojave. „Modsi i rokeri nisu postali medijska vest jer su bili novina, već su bili predstavljeni kao nešto novo da bi se opravdalo stvaranje vesti o njima“ (S. Cohen, 1972/80: 46). Proces stvaranja vesti opisao je Halloran, pozivajući se na razvoj logički izvedene strukture: to nije namerna pristransnost ili jednostavan očekivan izbor, već pre proces pojednostavljanja i interpretacije koji gradi značenje priče srobljeno njenoj originalnoj vrednosti kao vesti (Halloran et al., 1970: 215–216). Pojmovni okvir koji je korišćen da odredi ovaj proces, i koji je preuzeo Koen, jeste Burstinova zamisao događaja kao vesti. Zapravo, pitanje „da li je nešto vest“ postaje isto tako važno kao i „da li je to stvarno?“ Ovako glasi njegovo obrazloženje:

Događaji se za medijske izveštaje biraju zavisno od toga da li se uklapaju u predašnje predstave ili se usaglašavaju sa njima – vesti o događaju potvrđuju prethodne ideje. Što je medijska vest nejasnija i što je izveštač nesigurniji ili sumnjičaviji, kad je reč o načinu izveštavanja o njoj, to će ona prebiti objavljena u već usvojenom uopštenom okviru.

(Halloran et al., 1970: 215–216)

U svetu ovoga, Koen zaključuje:

Samo onda kada se jasno shvati skica takvog opšteg okvira mogu se razumeti procesi poput simbolizacije, predviđanja, izveštavanja o sasvim običnim, namerno preuvečanim događajima, i uopšte – sam stil prezentacije. Predvidljivost popisivanja događaja od presudnog je značaja. Toliko su predstave bile konstantne, toliko stilizovan način izveštavanja, toliko ograničen opseg emocija i vrednosti na koje se ciljalo, da je svako ko je proučio izveštavanje o modsim i rokerima sasvim jednostavno mogao da predvidi, čak i s određenom preciznošću, izveštaje o svim kasnijim varijacijama na temu izopačene omladine: skinhedsi, fudbalski huligani, hipici, uživaoci droga, pop festivali, Oz suđenje.

(S. Cohen, 1972/80: 47)

Međutim, iako je medijsko izveštavanje možda stvorilo interpretativni okvir događaja, mediji nisu operisali u vakuumu; bili su tu uključeni i drugi akteri – predstavnici društvene kontrole, poput policije i sudstva, i moralni aktivisti, naročito političari.

Predstavnici društvene kontrole i moralni aktivisti

Jedna od posledica simbolizacije u medijskim izveštajima o devijantnom ponašanju jeste stvaranje osetljivosti na znake opasnosti. Incidenti i događaji koji se inače možda ne bi smatrali povezanim, počinju da se posmatraju kao simptomi istog pretećeg oblika devijantnosti. Posle izveštaja o prvim neredima, sve vrste lošeg ponašanja omladiće interpretirane su iz perspektive istog simboličkog konteksta. Kao posledica senzitivizacije, incidenti koji su se možda mogli otpisati kao „neslana šala“ ili „tuča na igrači“ interpretirani su kao deo fenomena modsa i rokera. Počevala se nervozna javnosti i pojačavan je pritisak na policiju sa zahtevima za odlučnijim delovanjem sila reda i

mira. Policija je odgovorila jačanjem patrola i povećanjem njihovih intervencija u potencijalno kritičnim oblastima – u obalskim gradovima, plesnim salama, na sajmovima i na drugim javnim mestima. Sudski postupci bili su takođe odraz te senzitivizacije. U severnom gradu Blekburnu, mnogo kilometara udaljenom od obalskih letovališta u kojima su se zbili sukobi modsa i rokera, jedan policajac koji je sudski progonio dva mladića zbog opasnog ponašanja (nalazili su se u grupi od dvadeset huligana koji su tukli prolaznike) izjavio je na suđenju:

Ovaj slučaj je primer one vrste ponašanja koje smo doživeli u mnogim delovima naše zemlje tokom poslednjih nekoliko nedelja, i koje polako počinje štetno da utiče na Blekburn. Nećemo tolerisati takvo ponašanje. Policija će učiniti sve što je u njenoj moći da ga iskoreni.

(*Lancashire Evening Telegraph*, 29. maj 1964; navedeno u: S. Cohen, 1972/80: 80)

Prema Koenu, reakcija kultura kontrole prepoznavala se na osnovu tri elementa: proširivanje, pojačavanje i inovacija. Proširivanje se moglo videti u tome kako su predstavnici kontrole, udaljeni od prvobitnih incidenata, bili uvučeni u njih – da li saradnjom regionalne i nacionalne policije, da li definisanjem samih njihovih lokalnih aktivnosti kao borbe protiv iste devijantne pojave. Pojačavanje mera za rešavanje problema ogledalo se u pozivima da se „pooštire“ i „preduzmu čvrste mere“, „da stvari ne bi izmaksle kontroli“, što je opravdavano slikama „nezaštićenih, nevinih ljudi na odmoru“, „starih ljudi“, „mama i tata“, „dečice koja prave dvorce u pesku“ i „poštenih prodavača“. Poslednji vid kulture kontrole ogleda se u njenom proširivanju ne samo u opsegu već i u vrsti postojećih ili predloženih novih metoda kontrole, poput novih policijskih snaga i novih kazni. Zaplena motora bila je jedna od predloženih kazni, a jedan sudija za prekršaje otiašao je još dalje: predložio je da se prestupnicima daju čekići da razlupaju sopstvene motore, jer „detinjasti postupak treba kazniti sličnom merom“ (navedeno u: S. Cohen, 1972/80: 91).

Možda je najvažniji oblik saradnje u kulturi kontrole taj da državna kontrola, u obliku zakonodavstva i zakonodavca, izlazi u susret pritisku javnog mnjenja usmeravanog grupama za postavljanje zahteva i moralnim aktivistima. Ovo je posebno važno tamo gde su moralni aktivisti političari. Prvobitnu reakciju u slučaju Klaktona, i drugih primorskih letovališta, oblikovali su lokalni predstavnici grupa, koji su definisali huliganstvo kao pretnju lokalnim komercijalnim interesima. Međutim, oni su znali da se ništa neće postići ako se problem definiše samo u okviru lokalnih odrednica – događaj se morao uvećati do nacionalnih razmara, a odgovornost za to se prebacivala ka vrhu. Izrečeni su zahtevi da vlada sproveđe istragu, da se zakoni „pooštire“, da se sudstvu i policiji da više moći. U jednome momentu, da bi se ostvario veći učinak, ovi sporadični opšti apeli pojedinaca i lokalnih organizacija, pošto bi bili objavljeni u štampi, trebalo je da dobiju formalan oblik u vidu oformljenih grupa aktivista. Koen je taj proces analizirao iz perspektive teorije Nila Smelsera (1963) o kolektivnom poнаšanju i razvoju društvenih pokreta. Grupe aktivista odgovarale su onome što Smelser naziva „normativno orijentisanim pokretima“, razvijanim u nizu kumulativnih stupnjeva: tenzija (devijantnost); anksioznost; identifikovanje odgovornih aktera; opšte verovanje da je kontrola bila nedovoljna; verovanje da se problem može rešiti reorganizovanjem same normativne strukture („mora postojati zakon“); i, na kraju, formulisanje posebnih predloga za kažnjavanje, kontrolu, ili uništenje uzroka. Koen uz to daje detaljan profil jednog od tipičnih moralnih aktivista, izvensnog gospodina Blejka, koji je osnovao grupu aktivista, skrenuo pažnju javnosti na svoj cilj i privukao lokalne političare i druge predstavnike vlasti. Ovo je kulminiralo doноšenjem rezolucije u Donjem domu:

Tako Donji dom, uzimajući u obzir razočaravajući i stalni porast delinkvencije maloletnika, a naročito skore žalosne događaje u Klaktonu, zahteva od ministra unutrašnjih poslova

da hitno i ozbiljno razmotri potrebu da se za mlade huligane odrede takve finansijske i fizičke kazne koje će osigurati uspešno zastrašivanje.

(Donji dom; 15. april 1964, navedeno u:
S. Cohen 1972/80: 134)

Ubrzo je donet zakon kojim se rešava slučaj „zlonamerne štete“, opravdan jasnim pozivanjem na opasnost od modsa i rokera, mada je resorni ministar u prvoj debati priznao da su „neki od izveštaja o događanjima u Klaktonu za vreme uskršnjeg vikenda veoma preuveličani“ (H. Brook, skupštinski zapisnik, 27. april 1964, 89–90. red). Uprkos tome, proces stvaranja mitologije i učvršćivanja stereotipa o narodnim demonima bio je završen.

Uz kulturu kontrole, koja je uvećala devijantnost, postojalo je i nešto što Lemert (1952) naziva „eksploatacijom devijantnosti“. Lemert misli na „socioekonomsku simbiozu između kriminalnih i nekriminalnih grupa“ (str. 310), ukazujući na direktni ili indirektni profit od kriminala koji ubiraju osobe poput bankara, advokata, policajaca i sudskih službenika. Postojala je čak *komercijalna eksploatacija* narodnih demona kakvi su modsi i rokeri: zaposleni u marketingu proizvoda za tinejdžere pravili su reklame koristeći imidž tih grupa. Simbioza između osuđenih i onih koji osuđuju, „normalnih“ i „devijantnih“, uočljiva je u medijskom prikazu razlika između modsa i rokera, kao, recimo, u kvizu „Da li ste mods ili roker?“ objavljenom u *Daily Mailu* odmah posle Klaktona. Sem toga, došla je i *ideoološka eksploatacija*, koja podrazumeva sličnu ambivalenciju u smislu da eksplorator „ima korist“ od javnog osuđivanja devijantnosti, a bio bi „na gubitku“ ako bi se ispostavilo da je ona manje stvarna ili manje ozbiljna. Takva ideoološka eksploatacija ne ograničava se samo na političare i moralne krstaše, već uključuje veliki broj grupa koje mogu koristiti njena simbolička značenja da opravdaju svoje pozicije. Na primer: „Ljudi u BBC-ju koji svake večeri pothranjuju nasilje, pohlepu, besciljnost i cinizam pred milionima svojih slušalaca i gledalaca, moraju otvoreno razmotriti svoju odgovornost“ (Odlu-

ka doneta na Uskršnjoj konferenciji moralnog naoružava-ja, 30. marta 1964; navedeno u: S. Cohen, 1972/80: 141).

Društveni kontekst

Moralna panika u vezi sa modsim i rokerima nije se pojavila u društvenom vakuumu. Medijima, predstavnici ma kontrole i moralnim aktivistima bile su neophodne društvene okolnosti koje doprinose jačanju svesti i odgovarajućem prijemu njihove poruke o moralnoj opasnosti. Koen to objašnjava ovako:

Modsi i rokeri simbolizovali su nešto daleko važnije od onoga što su zapravo predstavljali: oni su dotakli osetljive i ambivalentne osećaje koji su obeležili doživljaj posleratnih društvenih promena u Britaniji. Niko nije želeo recesiju i restrikcije, ali poruke o tome „kako nikad nije bilo bolje“ bile su dvosmislene – nekim je bilo suviše dobro, i to suviše brzo: „Pustili smo ih na pozornicu prerano.“ Prezir i ljubomora lako su se usmeravali ka omladini, ako ni zbog čega drugog ono zbog njihove povećane potrošačke moći i seksualne slobode. Kad su se one udružile sa suviše otvorenim ismevanjem rada i etikom dokolice, sa nasiljem i vandalizmom, i s nesagledivim opasnostima u vezi s uzivanjem droge, uzdrmano je nešto više od slike mirnog odmora na moru.

(S. Cohen, 1972/80: 192)

Koen smatra da su neizvesnost i tenzija bile najveće početkom šezdesetih. Granice još uvek nisu bile jasno povučene, i reakcija je delimično bila posledica toga povlačenja granica. Taj period on tumači kao nešto što Erikson (1966), u svojoj studiji o lovu na veštice u puritanskom Masačusetsu, naziva „graničnom krizom“ – periodom u kome je nesigurnost grupe u sebe samu razrešavana ritualnim sukobima između devijantnih pojedinaca i zvaničnika određene zajednice. Koen tvrdi da nije neophodno praviti prepostavke

o zaveri, po kojima su devijantni pojedinci namerno „odabrani“ da bi precizirali normativne obrise u vreme kulturne tenzije i neizvesnosti, čime bi se u reakciji na modse i rokere pronašla objašnjenja koja se tiču moralnih granica, odnosno do koje se mere raznolikosti mogu tolerisati. Što se tiče moralne panike, kao i takozvanih „talasa kriminala“, one dramatizuju ove probleme kada su granice nejasne, i obezbeđuju prostor da se problemi otvorenije artikulišu. Društvena i fizička pokretljivost modsa i rokera – relativno bogatih tinejdžera koji su mogli da se odevaju prateći nove stilove i da se na motorima odvoze izvan područja u kojima je živila radnička klasa – izazivala je nemir i neprijateljstvo:

Tradicionalno se devijantno ponašanje pripisivalo muškarcu koji živi u gradu i iz nižeg je staleža, a izgledalo je da su modsi i rokeri manje povezani sa staležom; ovde je reč o grupi varalica, koja igra uloge za koje su svi znali da pripadaju drugim grupama. Čak im je i odeća bila neodgovarajuća: bez kožnih jakni teško bi se razlikovali od bankarskih činovnika. Neraspoloženje koje se oseća prema glumcima koji nisu dobro odabrani dovodilo je do još većeg neprijateljstva. Ono što pojedinci koji ne pripadaju nijednoj grupi urade, jednostavno se osuđuje i uklapa u tu shemu stvari; ali kad se pripadnici grupa devijantno ponašaju, onda je to ponižavajuće, to ugrožava norme grupe i, po pravilu, zamagljuje granicu u odnosu na one koji ne pripadaju grupi.

(S. Cohen, 1972/80: 195)

Ova analiza zabune u vezi sa granicom naročito je bitna u slučaju modsa, čiji se stil i društveni status nije lako uklopio u prihvaćene norme. Izgled modsa bio je različit od izgleda stereotipnog huligana, predstavljenog ranijom modom tedijevaca ili rokera u kožnim jaknama, za koje se smatralo da oponašaju američke bande na motorima. Izgledalo je da modsi pokazuju neku vrstu prezira prema tradicionalnim vrednostima ispoljavajući to svojim hladnim držanjem i nezahvalnošću za ono što im je društvo pružilo. Mada nema sumnje da je ponašanje modsa i rokera zaista predstavljalo pretnju materijalnim interesima lo-

kalnih trgovaca i vlasnika imanja u odmaralištima u kojima su se javili neredi, osećaj moralnog gneva koji su izazvali ne može se objasniti samo time. Moralni krstaši demonizovali su zastupnike ove kulture predstavljajući mlade kao prevremeno bogate, agresivne, suviše slobodne, kao one koji ugrožavaju etiku razboritosti i napornog rada. Psiholozi su takve reakcije pokušali da objasne kao posledicu zavisti i velikog gneva nižeg srednjeg staleža, navodno najviše frustriranog i ugnjetavanog sloja, čiji priпадnici osuđuju upravo ponašanje za kojim tajno žude. Možda u ovome ima istine, ali potpunije sociološko objašnjenje treba da uzme u obzir veći broj činjenica, i da naglasi interakciju strukturnih uslova, kulturnih oznaka i simbola, postupaka ključnih učesnika i pokreta, i procese razvoja tipičnih oblika kolektivnog ponašanja.

Sažeti prikaz Koenovog pristupa

Koenova izvorna studija o fenomenu moralne panike, u kojoj je kao primer koristio sukob modsa i rokera, dovela ga je do razvoja procesualnog modela rasta devijantnosti, koji on sažeto prikazuje u dijagramu 1.

Početni problem

(proizlazi iz strukturnog i kulturnog položaja adolescenata, pripadnika radničke klase)

Početno rešenje

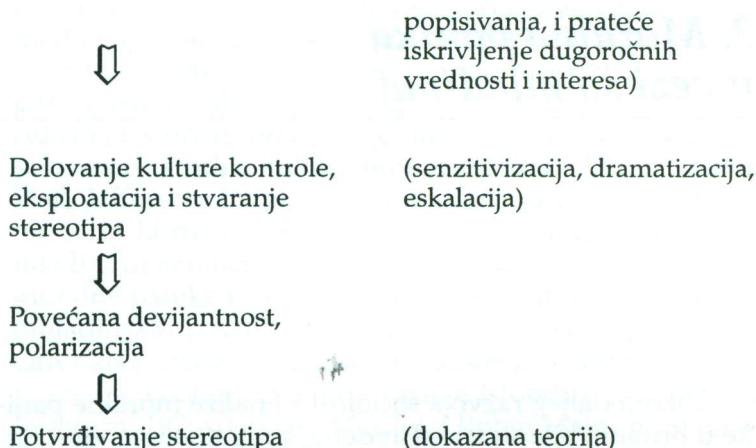

(devijantna delatnost i stil)

Društvena reakcija

(uključuje elemente pogrešne percepcije, poput početnog medijskog predstavljanja ili

Dijagram broj 1: Model rasta devijantnosti

Izvor: S. Cohen 1972/80: 199

U ovom modelu se razvijajući devijantnost uključuju tri nivoa razvoja. Prvi nivo je delovanje kulture kontrole, eksploracija i stvaranje stereotipa. Drugi nivo je povećana devijantnost, polarizacija. Treći nivo je potvrđivanje stereotipa (dokazana teorija). U svakom nivou postoji srednji red, koji je u skladu sa prethodnim nivojem. U prvom nivou je srednji red delovanje kulture kontrole, eksploracija i stvaranje stereotipa. U drugom nivou je srednji red povećana devijantnost, polarizacija. U trećem nivou je srednji red potvrđivanje stereotipa (dokazana teorija). U svakom nivou postoji i sljedeći nivo, koji je u skladu sa prethodnim nivojem. U prvom nivou je sljedeći nivo delovanje kulture kontrole, eksploracija i stvaranje stereotipa. U drugom nivou je sljedeći nivo povećana devijantnost, polarizacija. U trećem nivou je sljedeći nivo potvrđivanje stereotipa (dokazana teorija). U svakom nivou postoji i prednjaci, koji je u skladu sa prethodnim nivojem. U prvom nivou je prednjaci delovanje kulture kontrole, eksploracija i stvaranje stereotipa. U drugom nivou je prednjaci povećana devijantnost, polarizacija. U trećem nivou je prednjaci potvrđivanje stereotipa (dokazana teorija).